

Kulturpolitisk lägesbedömning – *Kulturanalys 2019*

Länsmuséernas höstmöte, Nyköping oktober 2019

Målen

› **Självständighetsmålet**

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund

- Sektorns ekonomiska utrymme
- Konstnärers ekonomiska villkor
- Regional självständighet - kultursamverkansmodellen
- Armlängds avstånd, politisk styrning
- Hot mot konstnärer och författare

› **Deltagandemålet**

Alla ska ha (likvärdig) möjlighet att delta i kulturlivet

- Deltagande i bildningsverksamhet, eget skapande och kultur
- Kultur i hela landet

› **Samhällsmålet**

Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling

- En vidgad arbetsmarknad

Självständighetsmålet

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund

Institutionernas ekonomi

> Det ekonomiska utrymmet blir mindre

- Kulturens andel av budgetar på olika nivåer stabil över tid – budgetens storlek avgörande för kulturens ekonomiska förutsättningar
- SKL:s prognoser pekar på lägre kommunala och regionala intäkter
- Demografin kräver investeringar i vård, skola och omsorg
- Hårdnande konkurrens mellan politikområden – enfrågepartier med fokus på vård och infrastruktur
- Konjunkturedgång påverkar de ekonomiska förutsättningarna på alla nivåer
- Anslag urholkas av lönekostnadsökningar i den personalintensiva kultursektorn

> Bedömning

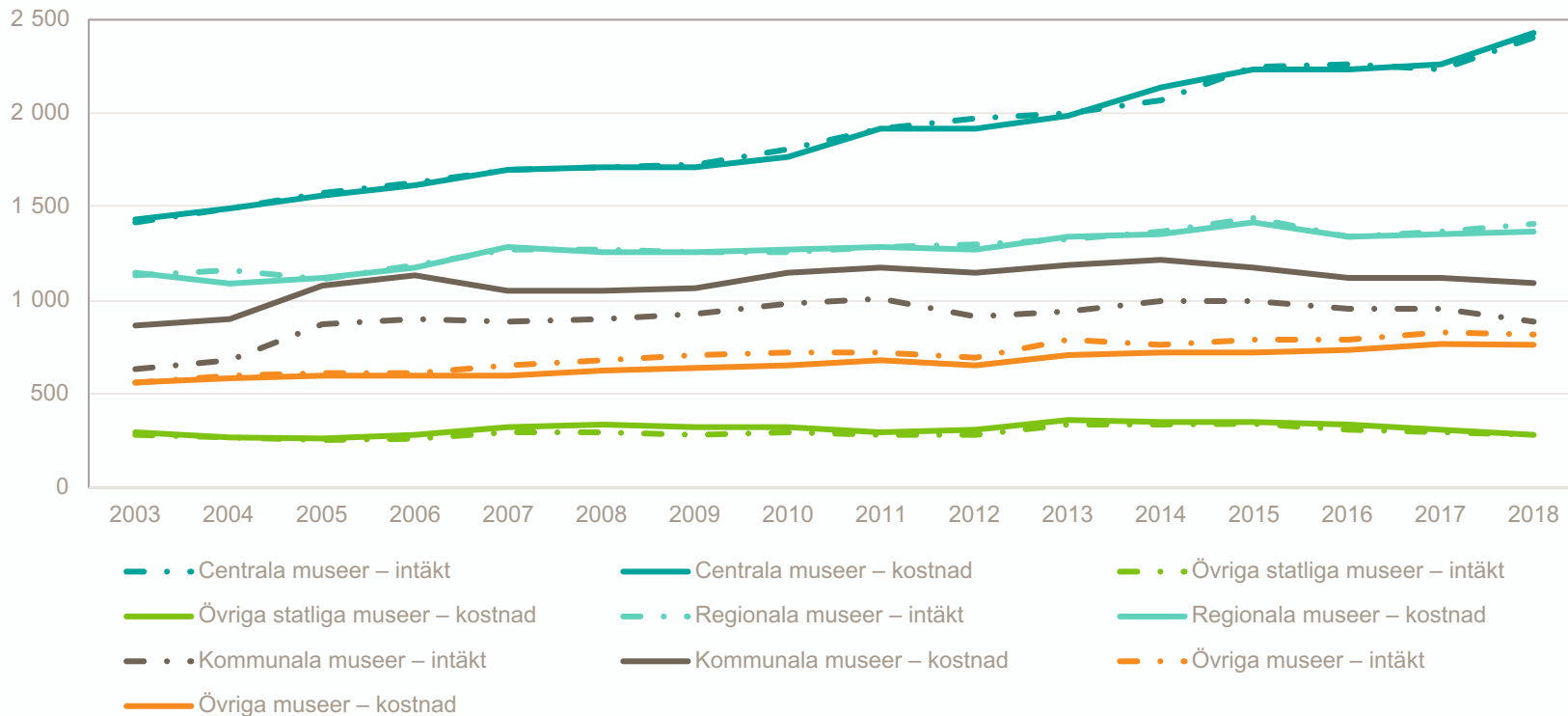
- Obalans mellan mål och förutsättningar
- Beredskap för att hantera en snävare ekonomi på alla politiska nivåer
- Regionala nedskärningar påverkar hela systemet (KSM), exemplet Skåne

> Kunskapsbehov

- Konsekvenserna av den ekonomiska utvecklingen bör analyseras i ett helhetsperspektiv
- Effekter på kulturverksamheter

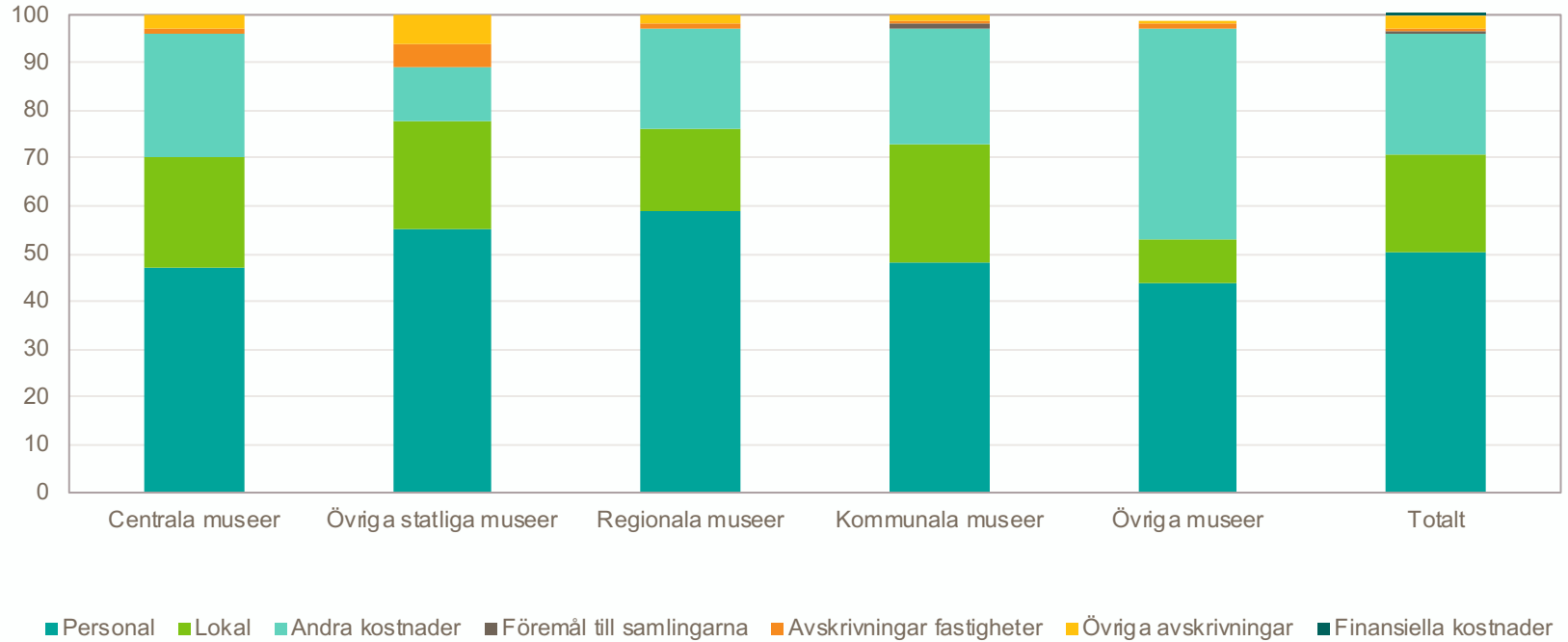
Länsmuseernas ekonomi

Totala intäkter och kostnader 2003–2018, miljoner kronor per kategori

Personalkostnader

Kostnader 2018, procent av totala kostnader per kategori

Konstnärers villkor

› Konstnärers ekonomiska villkor försämras

- Inkomstutvecklingen sämre bland konstnärer i jämförelse med andra yrkesgrupper
- Allt färre konstnärer försörjer sig endast på inkomster av anställning
- Anställningsformen förändras – kortare uppdrag, egna företag

› Bedömning

- Inte större grad av entreprenörskapsanda bland kulturskaparna
- Nödvändighet för att få inkomst från sitt arbete
- Uppdragsgivarna erbjuder inte tillsvidareanställningar i samma omfattning som tidigare

› Kunskapsbehov

- Orsaker till att villkoren för konstnärer har förändrats
- Kulturskapare – breddat synsätt på professionen
- Konsekvenser

Regional självständighet – kultursamverkansmodellen

› Kultursamverkansmodellen

- Stort regionalt engagemang för kultur
- Inga större förändringar sedan modellens införande
- Obalans mellan förväntningarna på modellen och det faktiska regionala friutrymmet
- Regional inlåsning i tidigare statligt finansierad institutionell infrastruktur
- Viss ökad spänning mellan den statliga och regionala nivån
- Friutrymmet finns inom utvecklingsmedel och specialdestinerade statliga bidrag där det regionala inflytandet är lägre

› Bedömning

- Statlig styrning alltjämt stark
- Förvaltning snarare än friutrymme
- Bristande dialog mellan regional och statlig nivå när det gäller bidragssystemen
- Behov av ökad samordning mellan kultursamverkansmodellen och specialdestinerade bidrag

› Kunskapsbehov

- Samordningslösningar inom ramen för KSM
- Former för regional-statlig dialog
- Erfarenheter från andra politikområden – exempelvis regionala tillväxtpolitiken

Konstnärlig frihet

› Inre och yttre hot?

- Debatt om politisk styrning och armlängds avstånd – anekdotisk eller systemproblem?
- Oklarhet om hur diskrimineringsgrunder och tvärsektoriella mål hanteras i relation till konstnärliga kriterier
- Institutionell osäkerhet rörande mångfaldsuppdraget

- Hot, hat och trakasserier mot konstnärer och författare – i nivå med politiker och journalister
- Mindre grupp mycket utsatt (utländsk bakgrund, samhällskritiserande kultur)
- Självzensur, konstnärer undviker vissa ämnen

› Bedömning

- Principen om armlängds avstånd fundamental för kulturpolitiken. Oklarhet kan leda till sänkt legitimitet
- Hot mot författare och konstnärer ett reellt problem med möjliga konsekvenser för kultur och demokrati

› Kunskapsbehov

- Den politiska styrningens effekter på den konstnärliga friheten kan behöva utredas
- Handlingsprogrammet rörande kulturskapares utsatthet för hat och hot behöver följas upp

Värdar eller väktare?

- › Institutionen och konstverket som måltavla
- › Reellt problem som hanteras på olika sätt
- › Otydligt ansvar
- › Säkerhet eller öppenhet?

Delaktighetsmålet

Alla ska ha (likvärdig) möjlighet att delta i kulturlivet

Delaktighetsmålet

› Stora skillnader i deltagande i bildningsverksamhet, eget skapande och kulturvanor

- Stora skillnader mellan storstadsområden och övriga delar av landet
- Stora socioekonomiska variationer i kulturvanor
- Skillnaderna störst i traditionell kultur och kulturmiljö – betydligt mindre för hemslöjd och eget utövande
- Polarisering kultur- och medievanor
- Barns och ungas kulturvanor följer samma mönster som för vuxna. Dessutom minskat deltagande med ökande skolålder
- Inga förändringar över tid

› Bedömning

- Delaktigheten inte i linje med målet
- Kulturvanor påverkas av samhällets utveckling i stort
- Rimligare förväntningar på kulturpolitiska verktyg

› Kunskapsbehov

- Tillgänglighet i olika delar av landet bör analyseras utifrån geografiska data
- Fördjupade analyser av förutsättningar i olika delar av landet
- Kulturskaparnas villkor i olika delar av landet
- Civilsamhällets betydelse
- Bidragens funktionalitet utifrån ett lokalt och regionalt perspektiv
- Skolans och utbildningens roll – estetiska, samhällsorienterande ämnen, selektionseffekter till konstnärliga utbildningar

Samhällsmålet

**Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet
ska prägla samhällets utveckling**

Samhällsmålet

› Statistik om kulturella och kreativa näringar

- Statistiken osäker på grund av de definitioner som används och stora svängningar i statistiken
- Enskilda näringsgrenar (mode) och enskilda verksamheter driver utvecklingen
- Tveksamt om den aggregerade statistiken om bidrag till BNP kan användas idag
- Strukturförändringar synliggörs: digitalisering och egenföretagande
- Statistiken om kreativa yrken i områden andra än de kulturella är ny kunskap

› Bedömning

- Svårbedömt på grund av kunskapsbrister

› Kunskapsbehov

- Krävs fördjupade studier av statistiken om kulturella och kreativa näringar
- Hur hanteras kulturen i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet?
- Vilket mervärde tillför de kulturella och kreativa kompetenserna till andra näringsgrenar?

Angelägna områden för politik

Kulturpolitiken har på flera områden inte fört kulturområdet närmare de nationella kulturpolitiska målen

➤ Den nationella kulturpolitikens legitimitet kan komma att ifrågasättas

- om insatserna inte gör att kulturen når nya målgrupper
- om kulturinstitutionernas resurser inte ger förutsättningar att uppfylla målen
- om regeringens riktade satsningar hamnar i konflikt med kultursamverkansmodellens ambition till ökat regionalt inflytande
- om den politiska styrningen av bidragsfördelningen innebär en begränsning av den konstnärliga friheten

➤ Rekommendationer under fem rubriker

- Likvärdig rätt och tillgång till kultur
- Ökad samverkan mellan politikområden
- Förutsättningar för verksamheter att svara upp mot satta mål
- Kultursamverkansmodellen
- Statsbidragen

Övergripande rekommendationer

› Likvärdig rätt och tillgång till kultur

- Vilken variation mellan grupper och i olika delar av landet är förenlig med deltagandemålet?
- Regeringen bör tydliggöra vad den avser med likvärdig rätt och tillgång till kultur

› Ökad samverkan mellan politikområden och politiska nivåer

- Samverkan mellan departementen (särskilt kultur och utbildning) för att stärka kulturens och kulturskaparnas roll i hela samhället
- Tydligare dialog mellan statlig, regional och kommunal nivå inför kulturpolitiska reformer och insatser

› Förutsättningar för verksamheter att svara upp mot satta mål

- Säkerställ att nuvarande anslagsnivåer beaktar lönekostnadsutvecklingen
- Anpassa uppdragen efter budgetutrymme

Rekommendationer rörande bidragssystemen

› Kultursamverkansmodellen

- Regionerna skapar eget friutrymme genom omprioriteringar. Kan innebära avveckling av tidigare statligt finansierade institutioner
- Utveckla samordning inom och mellan regioner i syfte att skapa fria resurser. Bör inte ske till priset av minskad tillgänglighet
- Staten tillför ytterligare fria resurser till modellen utöver de institutionsbundna medlen
- Stärk dialogen mellan regional och statlig nivå både när det gäller kultursamverkansmodellen och specialdestinerade statliga bidrag vid sidan av modellen

› Statsbidragen

- Se över och vid behov förtydliga styrningen avseende tvärsektoriella frågor, särskilt mångfald, i relation till de konstnärliga kriterierna
- Ta hänsyn till hur syften i olika statliga bidragsordningar samspelar med varandra och med syften i bidragsordningar inom både andra politikområden och på andra politiska nivåer
- Undersök möjligheten med mer generella bidrag